

Serie nouă Anul XXI
Nr. 10 [242] 2023

Scrisul Românesc

Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, serie nouă, din ianuarie 2003
Publicată de Scrisul Românesc Fundația-Editura, recunoscută CNCS

Florentina Anghel
Oana Băluică
Marinela Belu-Capșa
Andrei Codrescu
Geo Constantinescu
Constantin Cubleşan
Dumitru Drinceanu

Mihai Ene
Carmen Firan
Florea Firan
Mihai Fircă
Emanuel D. Florescu
Rodica Grigore
Adriana Iliescu
Dan Ionescu
Tatiana Jilavu
Ioan Lascu
Gabriela Nedelcu-Păsărin

Gheorghe Păun
Radu Polizu
Odilia Roșianu
Adrian Sângeorzan
Emilian Ștefărtă
Elena Ștefoi

Adrian
CIOROIANU

Florea Firan 90-40-70

U mblă vorba prin târg că, în momentul în care își începe ziua, Florea Firan se mișcă precum argințul viu: mai aranjează niște cărți, mai caută niște fișe, mai iese prin curte să-și vadă bolta de viță-de-vie cum se înverzește (sau cum se coc strugurii), mai notează vreo idee sau mai dă câteva telefoane (unele chiar subsemnatului, ca să mă avertizeze să nu întârzii cu textul lunar pentru revista pe care o conduce). Dacă are treabă prin oraș, argințul viu trece la volan și conduce cu mână fermă automobilul – pe la piață, pe la tipografie, pe la vreun prieten. Ca orice intelectual veritabil, dl Firan își mai calmează agitația spre prânz, iar după masă chiar își permite luxul siestei – ceea ce îi dă combustibil sănătos pentru partea a doua a zilei, în care sărbătoritul nostru de azi este iarăși de neoprit.

Cred că am mai povestit cum, de mai multe ori, în pragul înserării, în câteva dintre verile din urmă, dl Florea Firan (FF, în cele ce urmează) m-a momit spre masa sa de ping-pong de sub boltă și, de câte ori m-a prins, de-atâtea ori m-a și învins; n-oi fi eu cel mai bun jucător de tenis de masă, dar nici cel mai slab nu-s; dar nu valoarea mea relativă este cheia acestor rânduri, ci agilitatea nealterată a celui

care pretinde, în aceste zile, că ar fi trecut în rândul nonagenarilor.

Fiind vorba despre încă o aniversare rotundă (aș spune la propriu și la figurat, date fiind cifrele în discuție), îi mulțumesc dlui Firan că a transpus în viață urarea pe care i-am făcut-o acum zece ani, în septembrie 2013: „mi se pare clar – scriam eu atunci – că, deși suntem la ceas aniversar, unui astfel de om nu trebuie să-i numeri anii din urmă, ci mai curând să-i spunem *La Mulți Ani!* și chiar să așteptăm anii ce vin, pentru că sigur Florea Firan mai pune ceva (cultural) la cale”.

Și chiar așa s-a întâmplat.

În ultimul deceniu, mereu tânărul până de curând octogenar a mai publicat peste o sută de articole, studii sau prefețe, a editat câteva volume colective ale participanților la *Colocviile* anuale ale revistei „Scrisul Românesc” și a mai semnat, în nume personal, alte patru volume de istorie și critică literară: trei în ciclul *Amprente și voci* (2017-2023) și, cel mai recent, impresionantul volum *Memoria Emigrației* – 100 de scriitori prezentați monografic (2023), o prezentare a elitei intelectuale românești din diaspora ultimului secol cum nimeni nu a mai făcut până acum.

Continuare în p. 3

Număr tematic

Colocviile
Scrisul Românesc

ediția a XVIII-a

Omul sau Opera?

Sumar

Adrian Cioroianu, Florea Firan 90-40-70 / pp. 1,3

Florea Firan, Omul sau Opera? / p. 2

Gabriela Nedelcu-Păsărin, Florea Firan – Omul și Opera. Repere ale perenității la vârsta neodihnei spiritului / pp. 4-5

Constantin Cubleșan, Marile orgolii ale scriitorilor / p. 6

Andrei Codrescu, Poem: Un argument pentru evadare / p. 6

Ioan Lascu, Ce drum să alegi? Omul sau opera? / p. 7

Gheorghe Păun, Autorul sau opera? Urmuz sau paginile bizare? / p. 8

Mihai Ene, Omul și Opera / p. 8

Oana Băluică, Opera – între autonomie estetică și activism / p. 10

Emanuel D. Florescu, Opera autorului / p. 11

Mihai Fircă, Iluzia clopotului de sticlă / p. 12

Florentina Anghel, Opera dincolo de autor / pp. 12-13

Carmen Firan, Și Omul, și Opera / p. 13

Adrian Sângeorzan, Tributul scriitorilor / p. 14

Elena Ștefoi, Poem: Nevinovații / p. 14

Dumitru Drincianu, Omul, timpul și creația / p. 15

Rodica Grigore, Knut Hamsun între biografie și literatură / pp. 16-17

Odilia Roșianu, Darurile nu se împart niciodată echitabil / p. 17

Dan Ionescu, Turn de fildeș sau agora? Om sau operă? / p. 18

Geo Constantinescu, Eticul în artă: biografia scriitorului sau opera? / p. 19

Adriana Iliescu, O dilemă ce își poate găsi rezolvarea / p. 20

Marinela Belu-Capșa, Realitate și ficțiune / p. 21

Tatiana Jilavu, Omul se stinge prin moarte, nu și prin opera sa / p. 22

Radu Polizu, Shantaram, omul păcii / p. 23

Emilian Ștefăruță, Când ai ce oferi viața are sens... / p. 24

Florea FIRAN

Omul sau Opera?

La fiecare fine de an, Revista și Editura Scrisul Românesc organizează sub genericul Colocviile Scrisul Românesc sesiuni de comunicări științifice, lansarea și prezentarea noutăților editoriale, acordarea premiilor anuale și de debut în volum, expoziții de carte și reviste.

Tema Colocviilor ediției a XVIII-a, dezbătută în ultimele două numere ale revistei „Scrisul Românesc” sub forma unei Anchete, are un subiect care apare des în comentariile asupra unui creator. Există autori importanți, talentați, a căror personalitate, (sau caracter), manifestări sau atitudini sunt în dezacord cu valoarea operei lor. Există scriitori/ artiști deopotrivă apreciați pentru creația lor și controversați pentru simpatii politice sau afiliații ideologice. Atitudinea civică a unui creator sau implicarea lui în politică pot influența receptarea operei sale. Anumiți creatori au fost amendați pentru convingerile sau atitudinea lor într-un anumit moment istoric sau context social și opera lor a fost marginalizată. Analizând raportul *om-operă*, în posteritate, ne punem întrebarea: are timpul puterea să estompeze stridențele din viața unui creator, ce este dominant și ce rămâne, omul sau opera?

Criticii literari au abordat divers această temă. De pildă, G. Călinescu a analizat separat omul și opera în monografiile și exegeze precum *Viața lui Mihai Eminescu* și *Opera lui Mihai Eminescu*, în mai multe volume. Într-un studiu publicat în volumul său *Principii de estetică* (1939) criticul susținea că biografia nu poate demonstra valoarea operei, dar opera poate clarifica unele puncte din biografia sa. Alți critici au scris studii în care mai întâi s-au referit la biografia autorilor, apoi au analizat opera acestora, făcând corelație între ele. În cele din urmă aspectele și elementele biografice ajută la înțelegerea operei scriitorilor.

Scriitori de mare valoare au abdicat de la demnitate, au făcut concesii în împrejurări care puteau fi evitate. Atitudinea, implicarea lor în viața societății determină într-o mare măsură și valoarea operei și influențează într-un fel cititorii. După 1989 s-a încercat o revizuire a operei unor scriitori, însă ea a fost uneori exagerat de partinică, în cazul lui Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Arghezi sau Petru Dumitriu.

Scena literară este permanent măcinată de răsturnări de valori și re-evaluări, receptarea scriitorilor este și ea diferită într-o epocă sau alta, apar nume noi care pot trece în fața unora ce păreau așezate bine într-o ierarhie valorică. Dinamica cititor-scriitor este influențată de realitățile prezentului, de emoții, și uneori de referințe culturale sau istorice, inclusiv de viața și personalitatea autorilor. Clasicii rămân netulburați în posteritate, opera este singura care rezistă timpului, dar discuțiile rămân oricând interesante pentru raportul biografie-operă al creatorilor care contează.

Astfel de aspecte și multe altele au fost abordate din unghiuri diferite de cei 24 de autori înscriși la sesiunea de comunicări a colocviilor din acest an. ■

Scrisul Românesc
Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRUȚĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela NEDELICU-PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrisulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrisulromanesc@yahoo.com
Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

Abonamente
Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonații din străinătate este de \$ 145 sau de € 130. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Timpul respectă viteza

În aceste condiții, fac precizarea că nu am glumit decât pe jumătate în primul paragraf, atunci când vorbeam despre eterna *neliniște* (intelectuală, dar și fizică) a dlui FF. Nici nu am avut privilegiul de a fi singurul care a observat această naturală febrilitate a sărbătoritului nostru. Cu un deceniu în urmă, marele scriitor care a fost acad. Dumitru Radu Popescu spunea despre prietenul său, dl FF, că pare a dovedi, prin activitatea lui, teoria revoluționară a lui Einstein, cea potrivit căreia *timpul își încetinește pasul la viteze foarte mari!* Prin viața sa, prin activitatea și activismul domniei sale, FF confirmă axioma einsteiniană: omul nostru este atât de agil încât, realmente, timpul pare a avea probleme în a-l ajunge din urmă. Și, într-un prezent

Lansarea seriei noi a revistei „Scrisul Românesc” (2003): G. Coșoveanu, Ov. Ghidirmic, Fl. Firan, G. Chifu, M. Duțescu, M. Ene, N. Marinescu

în care în societatea noastră și în discursul public auzim atât de des vorbindu-se despre *reziliență* (cuvânt care pleacă de la capacitatea unui corp de a reveni la forma și dimensiunile inițiale după o deformare), așa spune că dl FF este fotografia de dicționar a acestui termen: pentru că domnia sa a avut mereu această atât de importantă calitate de a păstra normalitatea în jurul său și, mai mult, de a-i ajuta și pe alții să revină la normalitate (pentru că ce ar fi viața cultural-intelectuală fără crize sau impasuri?).

Și, în final, e cazul să explic titlul acestui text aniversar – care, după cum vă dați seama, este un *clin d'oeil* cu trimitere la proporțiile ideale din lumea frumuseții feminine. Se spune adesea că prima vedetă despre care se știe sigur că a dat contur idealului de 90-60-90, adică talia în centimetri a pieptului, a mijlocului și a șoldurilor, ar fi fost Marilyn Monroe. Cu mult mai norocos și mai longeviv decât vedeta americană, vedeta noastră olteană și națională pe care o sărbătorim cred că se caracterizează mai curând prin cifrele 90-40-70. Și iată de ce.

Un creator

Prima cifră, cea de 90, nu mai este cazul s-o explicăm, cu atât mai mult cu cât dl FF nu-i va fi foarte fidel și, peste un an, cu siguranță va trece mai departe.

Cifra 40 are, în schimb, mai multe semnificații. La vârsta de 40 de ani, în 1973, dl Firan era proaspăt doctorand al prestigiosului Institut de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București și, totodată, era cel care, în anii precedenți, dăduse viață la două dintre cele mai importante manifestări cultural-artistice din viața Olteniei: *Festivalul și Concursul Național de Folclor „Maria Tănase”* și *Zilele Al. Macedonski* (prin care aducea în actualitate personalitatea poetului *Noptilor și Rondelurilor*), și tot de numele dlui Firan se lega atunci înființarea *Teatrului de Operetă* din Craiova (Teatrul Liric „Elena Teodorini” de azi), ca și – un lucru mai puțin cunoscut! – inițiativa și demersurile sale în realizarea statuii lui Mihai Viteazul (proiectată la origine de sculptorul clujean Gheorghe Panait), statuie care azi este una dintre emblemele Craiovei.

Aceste reușite sunt cu atât mai sugestive cu cât în acel moment (1973) autorul lor era nu numai profesor (și niciodată despărțit de catedră), dar și încă președinte al Comitetului de Cultură și Artă al județului Dolj – poziție din care a încurajat idei și a ajutat oameni, a creat el însuși și i-a sprijinit și pe alții să creeze: printre altele, aducerea artistului Amza Pellea la conducerea *Teatrului Național* din Craiova, în 1973, sau

a profesorului Alexandru Piru la conducerea revistei „Ramuri” tot dlui Firan i se datorează. Într-o Românie al cărei climat intelectual o lua, după 1971, pe panta toxică a reideologizării, dl FF a fost unul dintre acei intelectuali cu putere de decizie care, cum spuneam, a menținut, cum și cât s-a mai putut, echilibrul normalității creatoare.

Iar cifra 70 are și ea semnificația ei: la cumpăna anilor 2002-2003, pe când se îndrepta spre *septuagenariat*, dl FF a mai (re)născut, cu neastâmpărul său caracteristic, două alte mari instituții de cultură: mai

Adrian Cioroianu și Florea Firan la Biblioteca Facultății de Litere, Universitatea din București

întâi Editura *Scrisul Românesc* (2002), reînviind un nume altădată sonor și apreciat în viața editorială a României (creată în 1922, un autentic *brand* al Olteniei – cum spunea jurnalistul și scriitorul Mircea Pospai), iar mai apoi revista „Scrisul Românesc”, relansată în ianuarie 2003, a cărei serie nouă apare de atunci cu punctualitate de metronom. Într-o lume în care mulți oameni de 70 de ani se retrag spre grădinile sau bibliotecile lor, FF își păstra, la acea vârstă, febrilitatea, făcea planuri și machete, lansa proiecte editoriale și inventa noi manifestări culturale. Într-o țară în care *pensiile speciale* sunt apanajul unor personaje care se retrag din activitate la 45 sau 50 de ani, Florea Firan a reușit să rămână cu totul *special*, dar fără a se fi pensionat vreodată!

Drept care închei aici urându-i *La Mulți Ani!* sărbătoritului nostru și totodată recunoscându-mi și pe mai departe, pentru următorul deceniu, teama de a pune mâna pe paleta de ping-pong în prezența dlui FF. Poate spre centenar, mai încolo, voi mai prinde ceva curaj... ■

Septembrie 2023

Cu Mircea Pospai, Mihai Duțescu, Carmen Miloicovici, Dumitru Radu Popa, Adrian Sângerzan, Carmen Firan, acad. Gheorghe Păun la Colocviile Scrisul Românesc (Craiova, 2013)

**Gabriela
NEDELCU-
PĂSĂRIN**

Florea Firan – Omul și Opera

Repere ale perenității la vârsta neodihnei spiritului

Istoricul și criticul literar Florea Firan nu are vârstă, sau are vârsta neodihnei spiritului, a neastâmpărului de a regăsi în fiecare clipă încă o valoare a culturii române de aici sau de pretutindeni spre a o repune în lumina actualității. Profesorul universitar are vocația înăscută de a coagula intelectualii unei epoci și de a-i fideliza unui cerc literar reper în literatura română. Este cel ce valorifică în context revendicat de istoria clipei manifestări culturale și științifice, acelea care devin în timp coordonate ale culturii naționale. Are puterea de a transmite acel fior al dorinței de a te alătura demersului cultural, pentru că îți creează convingerea că este ab initio de viitor.

A-i face un portret Omului Florea Firan este un gest temerar de a privi istoria de decenii și de a-i identifica locul pe care și l-a revendicat prin muncă asiduă la acea vreme. Trebuie să cunoști istoria culturală și istoria literară. Prezența Domniei Sale în spațiul cultural a fost și a rămas un punct focal de referință: nu doar intelectualii vremii sau tinerii scriitori și critici s-au grupat în jurul formei de cultură pe care a conceput-o și a elaborat-o Florea Firan (indiferent că ne raportăm la cenacluri literare, reviste culturale, centre de cultură în țară și străinătate, edituri, festivaluri literare sau folclorice), ci și marile personalități ale culturii române, cei care au rezonat cu ideile literare ale lui Florea Firan, i-au apreciat scrierile critice și s-au pronunțat asupra valorii acestora. Nume mari ale culturii române pot fi enumerate în acest context de la Alexandru Dima, Ovidiu Papadima, Șerban Cioculescu la Al. Piru, Virgil Nemoianu și la mulți alții. Ion Cristofor îi face un portret de creator în *Dicționarul Scriitorilor Români* (1998): „Debutând publicistic în noua serie a revistei «Ramuri» cu un articol de istorie literară referitor la biografia lui G. Coșbuc (august, 1965), Florea Firan își inaugurează astfel o merituoasă activitate de istoric literar, interesat cu predilecție să descrie o geografie literară, cea a Olteniei, cu notele ei specifice, aduse în cadrul mai larg al spiritualității naționale. Specie rară de cercetător, istoricul e pasionat de scotocirea arhivelor, de cercetarea minuțioasă a vechilor publicații și cărți, a valorificării unor documente literare și biografice inedite.”

Cel care a scris inconfundabil *Profiluri și structuri literare* va avea în timp un Portret ca un mozaic de voci cu ecou în cultura umanității. Aducem doar câteva secvențe care amintesc de cercetările de referință ale lui Florea Firan. „Pasionat cercetător al istoriei noastre literare, Florea Firan ne propune lucrarea *Presa literară craioveană* (1838-1975) care constituie o amplă și strălucită demonstrație a rolului imens jucat de periodicele apărute în orașele patriei noastre, în ceea ce privește promovarea și îmbogățirea vieții culturale și literare pe întreg cuprinsul țării (...). (Cu) masivul dicționar de scriitori *De la Macedonski la Argezi* autorul avea elementele necesare pentru a porni la noul drum pe care îl deschide volumul de față” (Ovidiu Papadima,

Prefața la *Presa literară craioveană*, 1976).

Nu peste mult timp o altă „voce” a istoriei noastre literare va consemna valoarea amintitului volum: „Într-o rubrică specială a revistei «Ramuri», profesorul Florea Firan a publicat cu regularitate fișe bibliografice despre scriitori olteni, care au fost culese apoi în extrem de utila lucrare, *De la Macedonski la Argezi...*” (Al. Piru, *Cronica literară* în „Ramuri”, 1979).

Despre acest volum a scris elogios și Pompiliu Marcea în *Varietăți literare* (1982): „este o carte dintre cele mai utile pentru istoria literară (...) efortul remarcabil al lui Florea Firan a fost încununat de izbândă (...) lucrarea pe care a publicat-o se înscrie în rândul succeselor editoriale durabile”.

Un volum pe care critica literară l-a remarcat la vremea apariției și care va constitui fundament al cercetărilor sale pe tema arghezologiei este cel despre care au scris mulți critici literari, între care George Sorescu: „Cercetător pasionat, autor al unor studii de profil zonal și național, Florea Firan – cu noua sa carte *Tudor Arghezi, treptele devenirii* – se situează în rândul acelor istorici literari pentru care documentul și sinteza înseamnă aproape totul: gust în procesul creației, savoaarea ineditului, grija pentru adevăr, cu traversarea prudentă a unor hățșuri polemice”.

Constantin M. Popa: „Florea Firan este atras de restituirea momentelor fundamentale ale existenței atât de dramatice a lui Arghezi, într-o altă lucrare reprezentativă pentru concepția sa de lucru, *Tudor Arghezi, treptele devenirii*. Concepută ca o călătorie imaginară, cartea se constituie într-un itinerar în sfera universului arghezian, într-un ghid spiritual ce-i asumă riscul evaluărilor pe cont propriu, cu pioasă admirație și spirit metodic de comentator atent. Deși aplatizează conflictul interior dintre presiunea provinciei și dorința abstragerii, propriu psihologiei argheziene, Florea Firan evită capcana hagiografiei prin montarea unui incitant film de arhivă literară ce propune istoria unei vieți și a unei opere exemplare.”

„Parcurem un studiu gândit ca reconstituire, cu documentele reproduse acribios

La Accademia di Romania din Roma cu academicienii Ștefan Ștefănescu, Emil Condurachi, Ștefan Pascu, Corneliu Baba și atașatul de presă Toma Burnel

(inclusiv scrisori din arhiva proprie), analiză (cu o largă convocare a principalilor exegeți, dar și contestatari) și elogiu bine cumpănit, astfel încât se evită cele două pericole existente în astfel de demersuri despre autori canonici: ternul documentaristic și timbrul encomiastic.” (Gabriel Coșoveanu)

Amprente și voci (vol. I, 2019; vol. II, 2022; vol. III, 2023), întreprindere temerară, va confirma vocația lui Florea Firan de a fixa în memoria colectivă acele profiluri care devin „voci” recunoscutibile în constelația culturii universale și care au reprezentat etape din istoria culturii române. Fără aceste sinteze istoria noastră literară nu ar avea o imagine atât de persuasivă și argumentată succint. Îi datorăm istoricului literar Florea Firan această fixare a ierarhiei valorilor culturale făcută fără ostentație, cu obiectivitate și mai ales cu puterea de a aduce în prim-plan nume care erau în dizgrația diriguitorilor culturii într-un timp al epurărilor pe criterii dintre cele mai frustrante.

Reputatul critic Virgil Nemoianu îi face lui Florea Firan un portret impresionant: „Rar mai găsești spirite senine, moderate, ușor nepăsătoare. Rar mai găsești «leneși» într-ale poziționarilor și încă și mai rar «harnici», adică pur și simplu constructivi, laborioși, dornici să zidească lucruri bune, folositoare atât lor cât și semenilor. Am avut totuși privilegiul de a întâlni, de a observa astfel de oameni în România contemporană, oameni care îți provoacă bucuria și optimismul. Unul dintre ei este Florea Firan, întâlnit cam prin 1993, om dornic de inițiativă, de înțelepciune și gust... Scrisul său limpede exprimă un spirit senin...”

Am selectat doar câteva referințe critice memorabile spre a configura profilul literar al lui Florea Firan. Constatăm cu bucurie că, indiferent de epocă sau de spațiul cultural, român sau în străinătate, au existat secvențe evaluative din care se poate compune efigia →

→ Omului și se poate contura Opera celui ce a trăit cu deplina convingere că literatura română merită o cercetare laborioasă, de la exigențele documentaristului la formulările sentențioase ale criticului literar. Dintr-o asemenea panoplie de „voci” care autentifică valoarea de excepție a Operei se poate „desena” un crochiu emoționant al nonagenarului aflat la vârsta neobositului gest de a scrie „cu folos”, într-un folosul istoriei literaturii noastre.

Mai este însă de remarcat încă o valoare a spiritului domnului Florea Firan: aceea a plăcerii dialogului, a voluptății argumentației arborescente, a empatiei cu care stabilește un dialog. În multe emisiuni la radioul public românesc l-am avut ca interlocutor și grija cea mare a mea ca producător, realizator și moderator era să... cronometrez timpul. Și timpul se supunea Domnului Profesor! Iar emisiunea de televiziune din seria „Galeria personalităților Universității din Craiova” a rămas în arhiva televiziunii și mai ales în arhiva personală un model de cum se poate consuma judicios cultural clipa dăruită restituirii unor istorii prea puțin cunoscute. Reținem o secvență emblematică pentru tenacitatea cu care Profesorul Florea Firan a cercetat fenomenul cultural în spațiile în care a activat. Cum a descoperit manuscrisul lui Ioan Inocențiu Micu-Klein, precursor al Școlii Ardelene: *Illustrium poetarum Flores/Flori culesse de la poeți iluștri*, pe care l-a publicat bilingv, română-latină, la Editura Științifică din București, sub titlul *Carte de înțelepciune latină*, ne-a mărturisit în acea emisiune cu un firesc dezarmant: „Printr-o întâmplare fericită am descoperit în biblioteca Mănăstirii Cordelierilor de pe colina Aventino din Roma, manuscrisul lui Ioan Inocențiu Micu-Klein”. L-am întrebat cu mare curiozitate jurnalistică: „V-au încredințat italienii o perioadă manuscrisul pentru a-l tipări?” Răspunsul ne-a demonstrat încă o dată forța de persuasiune a Profesorului, când își dorește un act cultural să fie dus la bun sfârșit: „Deja se făcuseră demersuri și manuscrisul a fost adus la Biblioteca Vaticanului, unde aveam permis oficial și puteam să consult orice documente. Manuscrisul scris în limba latină, păstrat foarte bine în forma originală, legat în piele de vițel, scris cu cerneală neagră..., părea impresionant”. Ceea ce a urmat în mărturisirea sa merită a fi reluat pentru memoria celui ce i-a fost prieten o viață: D. R. Popescu: „...Am avut oarecum teama să nu se întâmple ceva cu manuscrisul. D. R. Popescu, atunci Președinte al URSS, aflând de această descoperire, mi-a solicitat fragmente din manuscris, cu o prezentare a acestuia, istoricul păstrării și regăsirii lui, copii de pe anumite file, și a publicat două pagini în «România literară», ca pe un eveniment literar deosebit.” Pentru acest volum Florea Firan a primit Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei Române.

Recentul volum *Memoria Emigrației* (Scrisul Românesc, 2023), lansat cu prilejul inaugurării Muzeului Cărții și Exilului Românesc, este argumentul a două atribute de excepție ale autorului: consecvența pe care o manifestă pentru recuperarea valorilor românești prin contextualizarea contribuției acestora la patrimoniul cultural al umanității și rigurozitatea cu care își concepe, de acum un gen literar pe care și-l definește și îl personalizează, profilul literar circumscris unei panoramări fie prin dicționare, fie prin volume despre profilul

și structuri literare. Este amprenta Florea Firan în scrierea portretului sau profilului literar.

Tema emigrației l-a preocupat pe autor cu multe decenii în urmă, fiind direct implicat în evoluția literaturii noastre reprezentată de scriitorii care aleseseră calea exilului. Sunt experiențele personale din anii 1975-1980, din Franța, când a avut șansa de a beneficia de o bursă la Antibes acordată de Guvernul Francez și în Italia la Universitatea din Pisa ca profesor asociat și la Accademia di Romania din Roma cu un curs liber de cultură și civilizație românească. În aceste spații culturale a avut ocazia să se întâlnească cu o parte dintre aceia care optaseră pentru „ruptura” de țara de origine, gest considerat ca act inițiativ de Brâncuși sau gest de frondă ca în cazul lui Virgil Tănase și a mai multor personalități culturale.

Florea Firan scrie imediat după 1989 o lucrare amplă, *Literatura diasporei*, și o publică în 10 000 de exemplare, tiraj epuizat imediat. După decenii de preocupări, cercetări și documentări directe din relațiile cu scriitorii în viață sau din surse bibliografice, Florea Firan realizează un volum de mari dimensiuni, *Memoria Emigrației*, conferind noului titlu o deschidere mult mai mare ca valoare semantică, dar mult mai restrictiv ca selecție.

Augustin Buzura, Dumitru Radu Popescu și Florea Firan - 2016

Actualul volum cuprinde 100 de nume, așezate în ordine alfabetică, de la Sorin Alexandrescu la Ilarie Voronca, nume unele cunoscute prin abordarea sistematică a cercetătorilor din varii unghiuri de interpretare (Brâncuși sau Monica Lovinescu sau George Astaloș), sau nume care au avut evenimente personale cu o reflectare a acestora în creațiile culturale ale altor scriitori sau regizori. Amintesc în acest sens „cazul” Virgil Tănase, cel care s-a manifestat printr-un protest public împotriva regimului totalitar al lui Nicolae Ceaușescu, în urma căruia s-a ordonat asasinarea scriitorului. În 2011 Virgil Tănase va publica volumul *Leapșa pe murite*, în care relevă „acest joc cumplit și periculos” după care se realizează filmul *Afacerea Virgil Tănase* în regia lui Ionuț Teianu. Este doar un exemplu din cele 100, de diverse facturi de „decontare” cu istoria și istoria culturii române.

Florea Firan rămâne consecvent și în elaborarea corpusului volumelor sale, în care introduce imagini-document, fotografii cu marile personalități ale acelor vremuri, toate putând să se constituie într-o istorie a *Memoriei Emigrației* în fotografii-document. Doar câteva exemple amintesc: Dorin Tudoran și Geo Bogza sau Marcel Duchamps, Constantin Brâncuși și Tristan Tzara.

Sensibil nu numai la impactul creației autorilor în țara de adopție și în cultura universală, Florea Firan reverberează emoțional și la mărturisirile unor scriitori cu care vine în contact în timpul elaborării cărții: „Da, sunt mulțumit aici, realizat, cărțile mele sunt publicate, citite, premiate, dar eu vreau recunoașterea în țară... Acolo este posteritatea”. Un mare adevăr și o mare tristețe. Este o replică la antipod cu aceea pe care a formulat-o Marin Sorescu într-un interviu pe care l-am realizat cu cel ce a adus Premiul Herder la Bulzești: „Degeaba suntem mari la noi acasă, dacă nu ne cunoaște nimeni, nu intrăm în marile competiții europene sau mondiale, dacă nu depunem eforturi de a ne face cunoscuți”.

În timp și peste timp, istoricul literar Florea Firan continuă această idee și aduce argumente indubitabile despre valorile create de emigrația românească, reunindu-le sub genericul afectiv *Memoria Emigrației*, pentru că recunoașterea unei valori are trei componente: memoria trecutului, prezentul circumstanțial și viitorul care este definit de memoria culturală și memoria colectivă. Florea Firan adună cele trei paradigme și configurează astfel conceptul tripartit de *memorie*, ceea ce rezistă și devine reper al perenității.

Profilul de creator al lui Florea Firan ar fi incomplet dacă nu am aminti și câteva din inițiativele sale de fondare a unor instituții de cultură sau evenimente culturale de anvergură care se perpetuează și astăzi, precum Teatrul de Operetă „Elena Teodorini” inaugurat în 1972 cu spectacolul *Sânge vienez* de Johann Strauß (fiul) în montarea lui Ion Dacian; Festivalul concurs național al interpretorilor cântecului popular românesc „Maria Tănase” (1969), ajuns astăzi la a

XXVII-a ediție. Prin inițiativa și demersurile sale se realizează statuia ecvestră „Mihai Viteazul” amplasată în centrul Craiovei.

Florea Firan este autorul celor mai multe cărți despre Craiova realizate individual sau în colaborare printre care *Istoria Craiovei* (1977), *Istoria Teatrului Național din Craiova* (1978), *De la Macedonski la Argezi* (1975), *Presa literară craioveană* (1975), *Din viața școlii Doljului* (1975), *Craiova - Ghid istoric* (1982), *Craiova - Orașul întâlnirilor* (2008), două albume cu Craiova și Parcul „Romanescu” ș.a., activitate recunoscută prin decernarea Titlului de Cetățean de Onoare al Municipiului Craiovei (2018).

În acest areal cultural am dorit să includem și gestul nostru de a rememora secvențe din viața Omului și mai ales efectele în timp generate de receptarea Operei sale. Un gest însoțit de deplina noastră grațitudine pentru colaborarea de decenii cu Domnia Sa și pentru încrederea pe care ne-a acordat-o statornic în această viață de Om.

La vârsta patriarhală a neodihnei spiritului îi dorim profesorului Florea Firan seninătața gândului și bucuria fiecărei clipe trăită în armonie cu toți cei care îl prețuiesc! ■